

Prof. dr. Ana Krajnc,  
Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje

## **VSEŽIVLJENJSKO UČENJE, DELO IN RAZVOJ - TEMELJI SREBRNE EKONOMIJE**

### **2. posvet Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje**

Ljubljana, 6. junij 2017

#### **Če človek ne more biti konstruktiven, postane destruktiven**

S pomembnim odkritjem Erica Fromma "človek, ki ne more biti konstruktiven, postane destruktiven", bi lahko pojasnili marsikateri današnji pojav. Tej zakonitosti je človek zavezan vse življenje, ker mu je prirojena. Starejši brez pravice do izobraževanja in dela zapadejo v destruktivnost. Ker so družbeno izločeni in te potrebe ne morejo izživeti v družbi, jo navadno obrnejo proti sebi. Zato se pri starejših večja število obolenj, depresij in samomorov, ali pa se kaže kot "hudobnost starih", ko začutijo, da so izgubili potrebno socialno zaledje. Ljudje lahko edino v družbi pridobivamo čustva za prirojene psiho – socialne, čustvene potrebe po socialni pripadnosti, varnosti, ljubezni, samospoštovanju, vedoželjnosti, doživljanju lepega in samopotrjevanju. Če je človek nekoč po upokojitvi prebil v tej "psiho-socialni luknji" le eno ali dve leti pred smrtjo in je bilo število starih ljudi v družbi relativno majhno, to ni rušilo zdravega ravnotežja družbe. Dolgoživa družba danes ne more več obstati kot zdrava družba, če ne zmanjša socialne izključenosti starejših in vpliva na sodelovanje vseh generacij. Tretje življenjsko obdobje v dolgoživi družbi traja 30 do 40 let.

V informacijski družbi je ključnega pomena "človeški kapital". Vsak človek je dragocen. Zakaj bi zavrgli usposobljene, izkušene in razvite starejše? Vseživljenjsko izobraževanje in vseživljenjsko delo združuje vse generacije v zdravo družbo. (Rifkin, Neishbit)

#### **Srebrna ekonomija in zakonitosti družbenega razvoja v EU**

Srebrna ekonomija se lahko razvija le v skladu z vsemi zakonitostmi razvoja. Razumemo jo kot vseživljenjsko delo, ki se po upokojitvi umesti kot svobodne nove oblike dela po potrebah, željah in zmožnostih ljudi. Služba se spreminja v druge bolj fleksibilne oblike dela.

Trenutno je na trgu dela zelo velika diskriminacija ljudi po starosti. Nova tehnologija in ustvarjalnost, dva temelja sodobnega dela, te diskriminacije ne poznata več. Programi in aplikacije na svetovnem spletu ne vprašajo več, koliko si star, marveč je pomembno, kako dobra je tvoja ideja. Ne zanašajo se več na telesno zmogljivost predlagatelja, ampak na njegove sposobnosti in ustvarjalnost. Trenutno imamo na SUTŽO evropski projekt, v katerem se bodo starejši učili računalniškega programiranja. Komaj smo se računalniško opismenili, že moramo računalniško programirati (3D tiskalniki). Morda komu to zveni kot utopija, a naj ponovim besede avtorje vseživljenjskega izobraževanja, Paul Lengranda: "utopija, ki jo že živimo".

Podaljšana življenjska doba je pridobitev razvoja in zahteva, da ga novo oblikujemo. Če bi ostali pri starem modelu starosti, ki so ga krasile naslednje lastnosti: odvisnost, zdravljenje, revščina, pomoč in vzdrževanje, bi v dolgoživi družbi s tem uničili ostali dve generaciji. S to nekdanjo podobo starosti živi javnost in mlada generacija, zato se njihovi strahovi večajo in konflikt med mladimi in starimi se iz dneva v dan večja po vsej Evropi.

Za razvoj nove podobe starosti si EU prizadeva s ciljno usmerjenimi mednarodnimi projekti in obeležji, kot je bilo, denimo, leto 2012 obeleženo kot "Evropsko leto aktivnega staranja in solidarnosti med generacijami". Priča smo prizadevanjem za družbo vseh generacij ali "inclusive society". Velik pomen pri tem ima vseživljenjsko izobraževanje (torej tudi izdelano izobraževanje starejših) in vseživljenjsko delo (ne služba) v povečanem številu možnosti v informacijski družbi. Ker so naša prizadevanja v skladu s potrebami ljudi in cilji družbenega razvoja, so legitimna. Stopamo na področje množičnih potreb starejših, upokojenih ljudi (v Sloveniji ta sloj šteje cca 600.000 ljudi) in posledično tudi kakovosti življenja ostalih dveh generacij.

### **Kritičen pogled na Strategijo dolgožive družbe RS 2030**

Razvoj je v sodobni informacijski družbi ali družbi znanja hitrejši in skokovit kot kdajkoli prej: danes pomeni za razvoj eno desetletje, kar je nekoč pomenilo eno stoletje. Zato je odgovornost strategije toliko večja, če bi nam uničila naslednje desetletje. Strategija še vedno deli življenje na tri obdobje: šolanje, služba, upokojitev. To je v razvitih družbah veljalo do druge polovice šestdesetih let prejšnjega stoletja (A. Toffler, U. Beck), ko se je čas upokojitve enačil s prostim časom. Poglejmo realnost: ali je danes možno, da 600.000

upokojencev (v 2 milijonski družbi) preživlja 30 let svojega tretjega življenjskega obdobje kot prosti čas? Je to realno ali samo oblika družbene izključenosti? Taka podoba starosti odraža sedanji zaostali družbeni razvoj pri nas, strategija pa naj nam prikaže cilje in pot do njih za naslednjih deset let.

Ko je bila strategija izdelana, so nas povabili k razpravi o strategiji pri predsedniku države in predsedniku vlade. Naša prizadevanja za družbeni razvoj bomo z odgovornostjo nadaljevali tudi v pisni obliki. Pomembno je, da izhajamo iz novih paradigem: vseživljenjsko izobraževanje in vseživljenjsko delo, kvaliteta dela in življenja vseh generacij.

### **Delovanje in delo starejših je pogoj za medgeneracijsko sodelovanje in vključujočo družbo (inclusive society)**

Dve ministrstvi sta v zadnjih dveh letih na osnovi evropskega financiranja množično ustanavljali Centre za medgeneracijsko sodelovanje. Ti centri naj bi bili točka stičišča za vse generacije v neki občini. V Kanadi jih imajo že od sedemdesetih let prejšnjega stoletja in so bolj umetniško in družabno, zabavno naravnani. Za javnost so odprti vseh 24 ur. Centri dodajajo novo kvaliteto življenja sodelujočim. Kaj pa vsi ostali prebivalci? Bolj množične oblike medgeneracijskega sodelovanja nastajajo, ko se ljudje naravno med seboj povezujejo in sodelujejo pri delu in v življenju in nihče ni družbeno izločen.

Najprej mora človek delovati, da lahko sodeluje. Sodelovanje pogojuje delovanje.

V sedanji informacijski družbi se možnosti delovanja zelo pomnožijo. Nekdanje statične "službe za nedoločen čas" zamenjujejo dinamične, fleksibilne oblike dela. Omogočajo mladim, da lahko takoj po študiju vstopijo na trg dela, brezposelnim, da prejšnjo službo nadomestijo z več novimi možnimi oblikami dela in upokojencem, da se delo, torej njihova tudi ekonomska funkcija nadaljuje tudi po karierno intenzivnem življenjskem obdobju.

Srebrna ekonomija in izobraževanje starejših vplivata na:

- razvijanje novih, sodobnih, fleksibilnih oblik dela v prid delu vseh generacij;
- prispevek za povečan BDP;
- sta pogoja za nastanek vključujoče družbe;
- zmanjševanje revščine;
- zmanjševanje odvisnosti starejših in s tem razbremenitev drugih generacij;

- podaljšanje samostojnosti starejših;
- prispevanje k kvaliteti dela in življenja vseh generacij;
- znanstveno dokazano zmanjšujeta obolenje starejših in posledično izdatke za zdravstvo.

Pozitivne učinke vseživljenjskega dela, ko pravica do dela ne podleže starostni diskriminaciji, bi lahko še naštevali. Naj strnemo! Zdravje posameznega človeka (psihično in telesno) se ohranja z delovanjem. Nasprotno pa ga pasivnost hitro spodkoplje. Družbeni odnos je daj – dam. Tudi srebrna ekonomija lahko doprinese pomemben delež k stanju v družbi, še posebej k nastajanju novih vrednosti in kvalitete življenja.

### **Ne spreminjajmo starejše samo v potrošnike!**

Po Evropi kroži nekaj konceptov srebrne ekonomije. Najbolj nevarni in kratkovidni so tisti, ki vidijo starejše le kot potrošnike in “novo ekonomsko nišo” ali priložnost za kapital, da poveča svoje profite. So pa prav ti najbolj glasni, ker se meri družbena moč socialnega sloja starejših z družbeno močjo kapitala. Nasploh so ljudje za kapital zanimivi le še kot potrošniki. Ta pritisk je še večji na starejše.

Pri našem konceptu izhajamo iz humanističnih vrednot in novih paradigem ali zakonitosti razvoja. Potrebujemo veliko samozvesti in drznosti, da uresničujemo naš koncept in vztrajamo pri pozitivnih družbenih tendencah, spremenjeni podobi dejavne starosti ter se upremo kratkoročnemu konceptu srebrne ekonomije kot možnosti kapitala za povečano potrošništvo in posledično onesnaževanje okolja.

Srebrna ekonomija nam pomeni prostovoljno delovanje in ustvarjanje starejših, da po svojih sposobnostih in zmožnostih doprinesejo k družbeni blaginji in osebemu družbeno polnemu življenju.

### **Zaključek**

Rezultate naših prizadevanj za srebrno ekonomijo bi želeli podpreti z regionalnim sodelovanjem in širitvi našega koncepta v širše mednarodno okolje. Zato bomo rezultate našega prvega in drugega posveta o srebrni ekonomiji med drugim predstavili v svetovni e-

mreži za kvalitetno staranje PASSITON, na letošnji mednarodni konferenci evropske organizacije za starejše EURAG na Dunaju in izkoristili še druge možnosti, ki jih bomo sproti odkrivali. Vabimo vse sodelujoče, da ta naša prizadevanja za utrjevanje sprejetega koncepta srebrne ekonomije podprejo, utrjujejo in širijo po svojih kanalih v svetovno javnost.

Če delovna zakonodaja ne bo sledila potrebam časa, je nevarno, da bo srebrna ekonomija povečala sivo ekonomijo, kar si pa nihče ne želi. Razvoj srebrne ekonomije je preveč obetaven za družbo in posameznika, da bi ga zanemarili ali prepustili slučajnosti.

Srebrna ekonomija se v praksi že poraja in postaja vedno bolj množična. Konkretna razmere in spreminjanje trga dela navajajo starejše ljudi na konstruktivno, ustvarjalno delo kot vseživljenjsko pravico po delovanju. V naslednjem desetletju predvidevamo njen nagel porast.

Izobraževanje starejših pomembno podpira nastajanje srebrne ekonomije in s tem novih oblik dela in dejavne starost. S tem vplivamo na nastajanje fleksibilnih oblik dela za mlade in brezposelne. Pri nas se je del srebrne ekonomije začel z gibanji "starejši za starejše" in "skupine za samopomoč" ali starejši med seboj. Širši razvoj bo pospešil medgeneracijsko sodelovanje in razvoj družbe, v kateri ne bo nihče izločen.

Na starejše ne glejmo več po starem, preživelem socialnem stereotipu kot na bolne, odvisnike in potrebne tuje pomoči. V skladu z razvojem jih sprejmimo kot enakopravne sodelavce in ustvarjalce ter jim omogočimo in dopustimo polno življenje po upokojitvi.